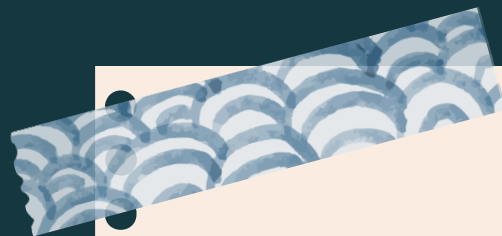

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף אי' חינוך מיוחד

איכות חיים-הכנה לחיים תכניות מותאמות לגילי 16-21

גובש ע"י צוות איכות חיים, אגף א', חינוך מיוחד

מימי פלצ'י- מפקחת, אגף א', חינוך מיוחד
ליאורה שור ברק- מדריכה ארצית, אגף א', תכניות מעבר
אילנה שיפמן – מדריכה ארצית אגף א – ייצוג ונחישות עצמית
נחמה כהן- מדריכה ארצית, אגף א', חינוך בלתי פורמלי
דר' יפעת גרשונוביץ- מדריכה ארצית אגף א'- חינוך למיניות בריאה
קרן מזרחי כהן- מדריכה ארצית, אגף א', תכניות מעבר

רציונל

התכניות המובאות במסמך זה ותהליכי ההוראה למידה, עוסקים בהעמקת הידע, בהיבטים ערכיים וכן בטיפול כישורים ומיומנויות להגברת תחושת המסוגלות של התלמיד ולהשתלבותו בסביבות חיים שונות בהווה ובעתיד.

תהליכי ההוראה למידה מתמקדים בהיבטים מרכזיים כגון: העצמת התלמיד, הגברת השתתפותו בבחירה מותאמת בעלת משמעות, בהתייחס להעדפותיו, לכישוריו ועוד.

התהליך משמעותי בפרט לשלב חיים זה, לקראת סיום לימודיו במערכת החינוך ולהסתגלותו והשתלבותו במסלולים שונים בתום הלימודים, וזאת תוך ניהול אורח חיים אוטונומי, עצמאי ואחראי.

(מבוסס על מסמך תכניות מעבר להשתלבות בוגר בקהילה - חינוך לקריירה)

לשם מה?

טיפול ערכים, כישורים ומיומנויות להעצמת תחושת
המסוגלות ולהשתלבות מיטבית בקהילה בהווה ובעתיד

מטרת המסמך

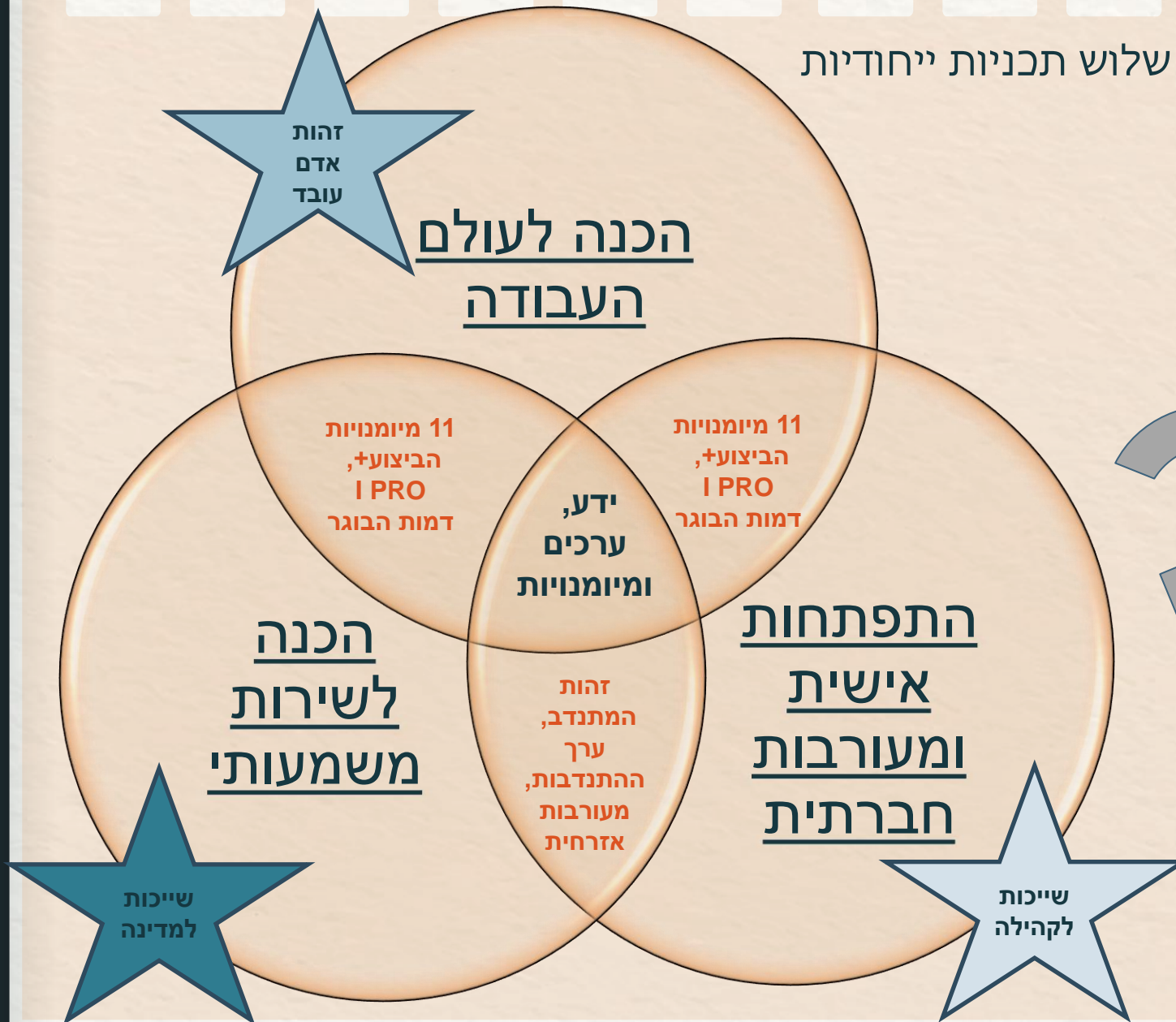
המסמך מאגד ידע, תכניות ועקרונות
מנחים על מנת לסייע לצוותי ההוראה
והטיפול, ליישם תכניות מותאמות לגילים
16-21 לתלמידים הזכאים לשירותי חינוך
מיוחדים.

תכניות מותאמות גיל

- **הכנה להשתלבות בעולם העבודה**
- **הכנה לשירות משמעותי**
- **"מעורבות אישית והתפתחות חברתית"**
- נלמדות החל מכיתה י' / גיל 16 וכוללות ערכים, כישורים ומיומנויות משותפים לצד היבטים ייחודיים של כל תכנית. שלוש התכניות פועלות בהלימה לעשרת תחומי החיים בהקשרים ובהדגשים שונים.
- תכניות אלו נלמדות בסביבות שונות בהתייחס לרכיבים הבאים:
 1. למידה בתוך הכיתה/במוסד החינוכי
 2. למידה התנסותית בסביבה חוץ מוסדית בהלימה למטרות התכנית.

שלוש תכניות ייחודיות

תחומי החיים

טיפול עצמי, עצמאות אישית ואוטונומיה

בית ומשפחה
משאבי קהילה

בריאות ובטחון
מיניות בריאה

ייצוג ונחישות עצמית
פנאי

קשר בין אישי חברתי
ידע והשכלה

עולם העבודה

בכתום – דוגמאות לערכים ומיומנויות משותפים
בכוכב – דוגמאות לערכים ייחודיים

הדגשים לתהליכי הוראה למידה

בשלב חיים זה וכחלק מרכזי מתהליכי הוראה למידה, מוצע לשים דגש ולעסוק באופן מותאם גם בתחומים הבאים*: ייצוג עצמי ונחישות עצמית, מיצוי זכויות, אפוטרופסות וקבלת החלטות, חינוך למיניות בריאה ותכניות ומסגרות המשך.

חשוב לעסוק בתחומים אלה בכל אחת משלוש התכניות הייחודיות לגיל**, וכן ביחידות הוראה יעודיות בנוסף להתייחסות בשגרות ובהזדמנויות למידה שונות.

*תהליכי הוראה למידה בתחומים אלו יתקיימו בהמשך ללמידה בשלבי הגיל הצעירים יותר

** ראה שקפים 6 ו-7

עקרונות מנחים

- הפעלת שיקול דעת בהתייחס לסדר בו תלמד כל אחת מהתכניות (מה קודם למה).
- הדגשת הייחודיות של כל תכנית ומטרותיה ושימת לב לערכים ולמיומנויות הדומים (בדומה למסומן בכוכב- שקף 7).
- תהליכי הוראה למידה כוללים: למידה של ידע, ערכים וכישורים במרחב הכיתתי/ובית ספרי והתנסות מעשית חוץ מוסדית כולל עיבוד ומשוב.
- בכל אחת מן התכניות יוקדש תהליך למידה מותאם בהקשר לעשרת תחומי החיים.
- התכניות יישומו באופן אקולוגי: תוך שיתוף פעולה של הצוות עם התלמיד והוריו אודות עמדות, אמונות ועשייתם להצלחתו של התלמיד להשתלב בקהילה.

איכות חיים - נושאים ותחומים מרכזיים - גיל 16-21

התפתחות אישית
ומעורבות חברתית

הכנה לשירות
משמעותי

הכנה להשתלבות
בעולם העבודה

אפוטרופסות ותמיכה
בקבלת החלטות

✓

מיצוי זכויות
ושירותים בקהילה

✓

תכניות ומסגרות
המשך

✓

חינוך למיניות בריאה

✓

רצף תכניות מוצע לתלמידים המסיימים את לימודיהם בגיל 18

18 יב'	17 יא'	16 י'	גיל תכנית
למידה עיונית + התנסות מעשית ועיבוד			התפתחות אישית ומעורבות חברתית
הכנה לשירות משמעותי - למידה עיונית והתנסות מעשית בצבא			הכנה לשירות משמעותי
למידה עיונית + התנסות מעשית תעסוקתית ועיבוד		למידה עיונית לקראת השתלבות בעולם העבודה	הכנה להשתלבות בעולם העבודה* - "יוצרים עתיד"
למידה להעמקת הידע וחשיפה - תכניות / מסגרות המשך			מסגרות המשך**
הנגשת תהליכי הכרה בביטוח לאומי, משרד הרווחה ומשרד הבריאות			מיצוי זכויות
למידה להעמקת הידע			אפוטרופסות / תמיכה בקבלת החלטות
יושם דגש על תכנים תואמי גיל			חינוך למיניות בריאה

* משך תכנית "יוצרים עתיד" הכנה לעולם העבודה, בליווי משרד הרווחה הינו שנתיים וחצי.

** יש ליצור קשר עם עו"ס בקהילה שנה לפני תום לימודי התלמיד במערכת החינוך

רצף תכניות מוצע לתלמידים המסיימים את לימודיהם בגיל 21

20	19	18	17	16	גיל
		יב'	יא'	י'	התפתחות אישית ומעורבות חברתית
		למידה עיונית + התנסות ועיבוד			
		למידה עיונית - הכנה לשירות משמעותי			הכנה לשירות משמעותי
		התנסות מעשית בצבא ועיבוד			
		למידה עיונית לקראת השתלבות בעולם העבודה			הכנה להשתלבות בעולם העבודה* - "יוצרים עתיד"
		למידה עיונית + התנסות מעשית תעסוקתית ועיבוד			
		ידע וחשיפה: תכניות/מסגרות המשך			מסגרות המשך**
		הנגשת תהליכי הכרה בביטוח לאומי, משרד הרווחה ומשרד הבריאות			מיצוי זכויות לקראת מעבר
		תכנית חינוכית והנגשת מידע			אפטרופסות / תמיכה בקבלת החלטות
		התחום נלמד ברצף כל הגילים. יושם דגש על תכנים תואמי גיל			חינוך למיניות בריאה

* משך תכנית "יוצרים עתיד" הכנה לעולם העבודה, בליווי משרד הרווחה הינו שנתיים וחצי.

** יש ליצור קשר עם עו"ס בקהילה שנה לפני תום לימודי התלמיד במערכת החינוך

"התפתחות אישית ומעורבות חברתית"

התכנית מיועדת להוביל תהליכים של למידה משמעותית, להעצים את הלומד ולקדם מעורבות חברתית ואזרחית.
התכנית מכוונת:

- לטפח בוגר ערכי, בעל תחושת ערך ומשמעות, בעל יכולת לניהול עצמי, המסוגל לתפקד כהלכה בסביבתו, המרגיש שייכות ואחריות לקהילה, לחברה ולמדינה והמוכן ליטול חלק בעיצובן
- לטפח בוגר עצמאי, מעורב, בעל תודעה, רגישות חברתית וחוסן נפשי, אכפתי ואחראי, הרואה במעורבות חברתית ערך ודרך חיים

עקרונות מרכזיים:

שילוב של התנסות מעשית במעורבות חברתית עם למידה עיונית, ערכית ורגשית בכיתה ובקבוצה יחד עם שיח רפלקטיבי ועיבוד ההתנסות

(מתוך התכנית להתפתחות אישית ומעורבות חברתית, מנהל חברה ונוער – קישור)

"התפתחות אישית
ומעורבות חברתית" -
התנדבות בקהילה

לשם שינוי ✓

הצעות לעשייה בקהילה ✓

יוצרים שינוי ✓

תכניות מעבר

מעבר הינו מצב חיים, בו מתרחשים שינויים התפתחותיים, חברתיים כלכליים ואחרים, בקרב אנשים ומשפחות. מצב חיים זה מצריך כוחות, כישורים ומיומנויות להסתגלות מיטבית. תהליך המעבר, בתום הלימודים במערכת החינוך, הינו שלב שיש להתכונן ולהיערך אליו. תכניות מעבר להשתלבות בוגר בקהילה, מתמקדות במעבר הצפוי, לקראת השתלבות הצעיר כבוגר מעורב, אחראי, עצמאי ואוטונומי, במגוון מסלולי חיים: שירות משמעותי, לימודי המשך, עבודה ומגורים בקהילה.

(מתוך מסמך תכניות עבר להשתלבות בוגר בקהילה - חינוך לקריירה)

תהליך ההוראה למידה עוסק בשלושה תחומים מרכזיים:
הכנה לשירות משמעותי, השתלבות בעולם העבודה, תכניות ומסגרות המשך.

הכנה לשירות משמעותי

מטרת התכנית הינה הכנת התלמידים לשירות משמעותי בצה"ל, בשירות הלאומי ובשירות האזרחי. פיתוח מוטיבציה ותחושת אחריות, כזכות וכחובה אזרחית. לחזק את הזהות הציונית והישראלית של בני הנוער, את זיקתם לעם, לארץ ולמדינת ישראל ואת מחויבותם לקהילה, לחברה ולמדינה. לפתח אצל בני הנוער ידע ומיומנויות הנדרשים להם לקראת שירותם, כגון- חיזוק החשיבה הביקורתית, השיפוט, המחשבה העצמית, היוזמה האישית, המסוגלות האישית והחוסן הנפשי.

(מבוסס על: נכונות לשירות ומוכנות לצה"ל, אוגדן תכניות, נושאים והפעלות- מדינת ישראל, משרד החינוך, מינהל חברה ונוער, אגף תכנים, תכניות, הכשרה והשתלמויות.)

הכנה לשירות משמעותי

שירות משמעותי- מידע
מתעדכן קישור יעודכן בהמשך

הכנה לשירות
משמעותי – מערכים
מוצעים

יומן מסע לסיכום
תהליך ההכנה לשירות

תהליך התנדבות
לצה"ל – קישור יעודכן בהמשך

הכנה להשתלבות בעולם העבודה

תעסוקה היא מנוף לחיי רווחה עתידיים טובים יותר עבור בני נוער וצעירים בכלל ועבור בני נוער עם מוגבלות בפרט. שוק העבודה במאה העשרים ואחת משתנה תדיר וכך גם אופי הכישורים הנדרשים בו ורמתם.

(מתוך: גיליון מס' 23 ביטאון לעובד החינוכי-סוציאלי, עמותה לפיתוח שירותי רווחה וחינוך בשיתוף עם גוינט ישראל תב"ת)

חינוך לקריירה מיועד לתלמידים בגילאי 16-18/21, כהכנה להשתלבות עתידית של התלמיד הבוגר בעבודה. התכנית כוללת למידה עיונית והתנסותית במקום עבודה, המשמעותית לפיתוח אוריינטציית עתיד בדגש על הכוונה עצמית, פיתוח קריירה ופיתוח מיומנויות תעסוקתיות. הרכיבים העיוניים, ההתנסות והרפלקציה הכרחיים לקיומה של למידה משמעותית ולמידה של מיומנויות ביצוע תעסוקתיות.

(מתוך אתר אגף א' חינוך מיוחד, פדגוגיה, תכניות מעבר להשתלבות בוגר בקהילה - חינוך לקריירה)

הכנה להשתלבות בעולם העבודה

הכנה לעולם העבודה

מושגים ומודלים
מערך הדרכה פרק 6 תעסוקה
Vjob

"מתאים במיוחד" - עולם העבודה, פרק 7
מערכי הדרכה לסדנת הכנה לקריירה - מגמה לעתיד

התנסות מעשית בגוף קולט

הנחיות והסדרה

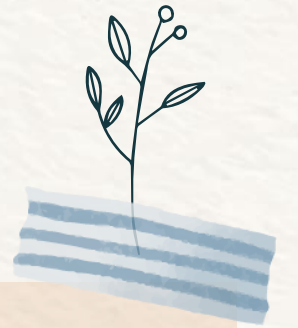

מסגרות ותכניות המשך

הגברת המודעות והעמקת הידע בקרב התלמידים אודות האפשרויות, הכרות עם רצונותיהם, העדפותיהם וצרכיהם וליווי על ידי הצוות החינוכי תוך שיתוף פעולה עם גורמים בקהילה, יסייעו לתלמיד והוריו לבחור את המסגרות ו/או תכניות המשך המועדפות עליו עם תום הלימודים במערכת החינוך.

מסגרות ותכניות המשך

פנאי

תעסוקה

דיור

השכלה

שירות
משמעותי

פורטל הורים
מערך הדרכה – פרק 7
"מתאים במיוחד"

מיצוי זכויות ושירותים בקהילה

גם עבור אנשים עם מוגבלות, מידע הוא מקור לביטחון אישי ומימוש עצמי, הוא מאפשר הכרת שירותים בקהילה ומיצוי זכויות.

הנגשת המידע וקיום שיח ותהליך לקראת סיום הלימודים ויצירת קשר אל מול גורמים ומשאבים בקהילה, יובילו למעבר מיטבי משלב הלימודים בביה"ס לשלב חיים של בוגר המנהל אורח חיים אוטונומי, עצמאי ואחראי.

מיצוי זכויות

כל זכות

"כל זכות" הוא מאגר המידע המקיף ביותר על זכויות תושבי ישראל והדרך למימושן. בסיוע משרד המשפטים ומטה ישראל דיגיטלית במערך הדיגיטל הלאומי

שימוש במשאבים קהילתיים – מערכי
סדנא- מגמה לעתיד

ייצוג עצמי, אפוטרופסות ותמיכה בקבלת החלטות

ייצוג עצמי הוא המרחב שבו התלמיד יכול להביע את צרכיו, דעותיו, רגשותיו, רצונותיו, העדפותיו. מרחב זה כולל ידע, הבנה, מודעות ומיומנויות, בעזרתם יעמדו התלמיד או הקבוצה על זכותם לבחור ולפעול למימוש הבחירה. התלמיד יהיה שותף משמעותי בבחירה ובגיבוש ההחלטות הנוגעות לחייו ויפעל להבטיח ולקדם את המטרות האישיות שלו בתחומי החיים השונים. בבסיס הגישה עומדת ההנחה כי לכל אדם הזכות להיות שותף בהחלטות הנוגעות למצבו ולמהלך חייו. גישה זו דוגלת שכל פעולה תהיה מבוססת על מה שחשוב לאדם מנקודת מבטו בהקשבה ודיאלוג מתמשכים. (מתוך מסמך "מתאים במיוחד")

בשנים האחרונות חלים שינויים משמעותיים בכל הקשור לנושא האפוטרופסות והכשרות המשפטית, השמים דגש על רצונם של אנשים עם מוגבלות. מגמה זו ניכרת בעיקר מאז התקבלה באו"ם האמנה בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות (2006). סעיף 12 לאמנה קורא למעבר מאפוטרופסות, המגבילה את חירותו של האדם, לתמיכה בקבלת החלטות שתחזק את הזכות כל אדם לקבל החלטות על חייו. ב- 29.3.16 ניתן הביטוי המשמעותי ביותר לשינוי תפיסה זו בארץ, עם קבלת התיקון לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות בכנסת, תיקון אשר שם דגש על חיזוק הרצון של האדם ועל זכותו לקבל החלטות על חייו.

(דף מידע בנושא התיקון לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, בזכות)

אפוטרופסות ותמיכה בקבלת החלטות

אפוטרופסות/תמיכה בקבלת החלטות ✓

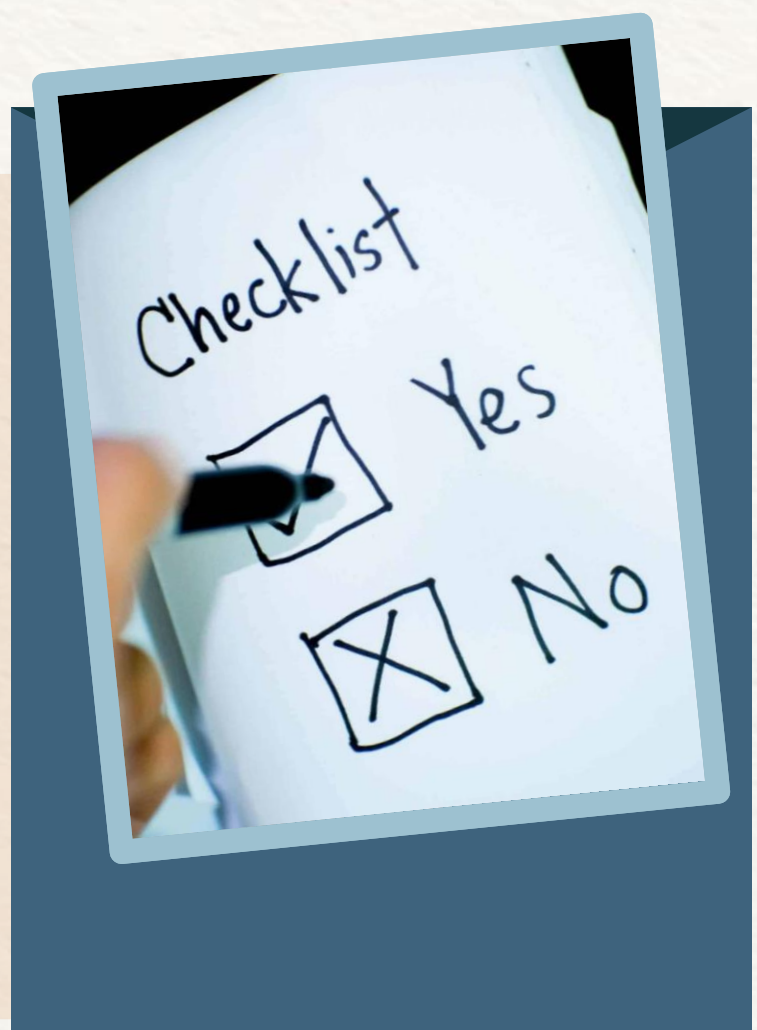
איך אפשר לעזור לך להחליט בעצמך על ✓

החיים שלך

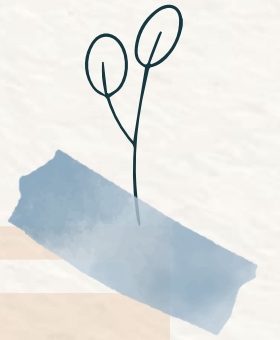
מודל קבלת החלטות ✓

"מתאים במיוחד" - ייצוג עצמי, פרק 8 ✓

ייצוג עצמי - מגמה לעתיד ✓

חינוך למיניות בריאה

מטרת החינוך למיניות בריאה במוסד החינוכי היא בעיקרה לאפשר ביטוי של מיניותם הטבעית באופן בריא ונכון להתפתחותם האישית של התלמידים ולסביבתם, לסייע להם ליצור קשרים חברתיים ואישיים משמעותיים, לממש חיים חברתיים ומיניים בריאים ומספקים המתאימים לגילם, לחברה ולתרבות שבהן הם חיים. העמקת הידע והמודעות של התלמיד לגבי מידע אמין ושאיננו אמין במדיה וברשתות, ותהליך ההוראה-למידה בכלל, הם גורם משפיע באופן מכריע על איכות חייו ובריאותו הנפשית וכן על הגברת המודעות למצבי ניצול ופגיעה והעמקת הידע וההכרת גורמי מקצוע לתמיכה, פנייה לעזרה, דיווח וסיוע.

("מתאים במיוחד"- תוכנית לצוות חינוכי, ייעוצי טיפולי, 2021)

בגילאי 16-21 מוצע לעסוק בנושאים הבאים:

מעגלי קשר ויחסי קרבה, גיל ההתבגרות, מגע אינטימי ויחסי מין, מגדר וזהות מינית, זוגיות וחיי משפחה.

חינוך למיניות בריאה

פירוט נושאים יחודיים לגיל זה

- מעגלי קשר ויחסי קרבה
- גיל ההתבגרות
- חיזור, זוגיות ואהבה
- מגע אינטימי ויחסי מין
- מגדר חזות מינית
- זוגיות וחיי משפחה

"מתאים במיוחד" – חינוך למיניות בריאה, פרק 10
מערכי סדנא – חינוך למיניות בריאה - מגמה לעתיד

דגשים והערות

- ניתן לצאת להתנסויות שונות מחוץ למוסד החינוכי, כהמשך ללמידה עיונית בנושא, **עד יומיים בשבוע** בלבד בהתאם לתפיסה הפדגוגית ולהסדרה.
- הכנה לתעסוקה בכפוף לכלל ההנחיות ראה: אתר אגף א, חינוך מיוחד, תכניות מעבר, חינוך לקריירה.
- ההתנסות תלווה בעיבוד מותאם לתכנית.
- החל מכיתה י' יוקצו 2 ש"ש (מתוך ה-3 ש"ש) ללמידה העיונית בהתייחס לתכנית "מעבר – להשתלבות בוגר בקהילה – חינוך לקריירה"
- אחריות אישית ומעורבות חברתית – מוצע לקיים את התכנית במהלך י' - יא' ולעודד את התלמידים להמשיך פעילות התנדבותית בכיתה יב' ובהמשך בשעות אחר הצהריים בקהילה.
- במצב בו התלמיד לא השלים את היקף השעות הנדרש ניתן לבחון את המשך התכנית גם בכיתה יב'.
- יש לקיים את התכניות באופן מידתי ותוך הפעלת שיקול דעת סביב מאפייני התלמידים, תפקודם, תכניותיהם האישיות בתוך מערכת החינוך ומחוצה לה, גיל סיום הלימודים, האם בוחר ללכת לתכניות של שירות משמעותי/תכניות המשך אחרות
- כשנה לפני תום הלימודים התלמיד והוריו ייצרו קשר עם העו"ס בקהילה לתכנון וחשיבה של המשך הדרך, במידת הצורך ובהסכמה בליווי הצוות

יצירת קשר
קרן מזרחי כהן,

מדריכה מרכזת ארצית תכניות איכות חיים- תכניות מעבר, אגף א' חינוך מיוחד

keren.mizrahicohen@matya365.org.il

הצעות

רעיונות

שאלות

